

в основі яких лежить ідея підготовки науковців з високою мораллю, наявними необхідними компетенціями, які будуть здатні розв'язати глобальні проблеми професійної та наукової діяльності в університетах.

Література

1. Артемьева О. В. Теоретические основы этики добродетели. *Философия и этика: сборник научных трудов*. М.: Альфа-М., 2009. С. 433–445.
2. Добко Т. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії. *Університетська автономія*. Київ: Дух і Літера, 2008. С. 93–102.
3. Морозова М. Європейський університет — інститут у Флоренції. *Європейський альманах. Історія. Традиція. Культура*. Москва: Наука, 1993. С. 170–174.

Шевченко Світлана Миколаївна,

*старший науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРЕНДІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (1991–2010)

На сучасному етапі громадського розвитку Українська держава гарантує рівні права для усіх національностей, що мешкають на її території. За роки незалежності в Україні створені правові основи державної національної політики, яка будується на принципах рівності соціальних, культурних прав і свобод усіх громадян. Становлення незалежної Української держави є надійним захистом дітей і з порушенням слуху. Правовою осно-

ДО 200-ЛІТТЯ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША

вою формування державної політики прав дітей з порушеннями слуху стали Декларація прав національностей України (1991), Закони України «Про освіту» (1991, 2017), «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991, 2004), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про охорону дитинства» (2001), «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (2006), Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (2017), Конституція України (1996), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» (2005), «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» (2003, 2007), постанова Кабінету Міністрів України № 12/2004, послуги «Переклади дактильно-жестової мови на словесну і навпаки» (2009–2010) та ін.

В організації навчального процесу спеціальних загальноосвітніх шкіл з вадами фізичного або розумового розвитку, зокрема для дітей з порушеннями слуху одним із пріоритетних напрямів було навчання мови жестів. Ряд документів світового масштабу: резолюції Європейського парламенту (1988, 1998), Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про права національних мов в державах — членах Ради Європи» (2003), Конвенції ООН про права інвалідів (2008), які надали офіційний статус національній жестовій мові глухих, визнали жестову мову глухих частиною культурного багатства Європи, зокрема європейської лінгвістичної і культурної спадщини, в якості повноцінного і природного засобу спілкування для людей з порушеннями слуху. За дослідженнями Іванни Чані було визначено зобов'язання держав-учасниць стосовно запровадження загальноприйнятих вимог рівноправності дітей з особливими потребами в усіх галузях, які мали вирішальне значення для якості життєдіяльності, а саме: «забезпечення навчанням сліпих, глухих, сліпоглухих осіб за допомогою найвідповідніших для індивіда умов, методів і способів спілкування в обстановці, яка максимально сприяє засвоєнню знань і соціальному розвитку» [1, с. 1].

Означений аспект навчального процесу дітей з порушеннями слуху був предметом розгляду українських учених: Н. Б. Адамюк,

Н. В. Іванюшевої, В. В. Засенка, Т. Є. Єжової, С. В. Кульбіді, О. М. Таранченко, І. І. Чепчиної та ін. Питання теорії і історії організації спеціального навчання і виховання дітей, що недочувають і глухих, завжди були предметом багатьох досліджень (В. І. Бондаря, Н. Ф. Засенко, В. В. Засенка, І. П. Колісника, Є. П. Синьова, В. М. Шевченка, Л. І. Фомічової, М. Д. Ярмаченка та ін.). Вчені звертали велику увагу на організацію навчальної діяльності дітей з порушеннями слуху, досліджували різні проблемні питання навчального процесу дітей з порушеннями слуху, які є надзвичайно актуальними і в нинішній час.

На сучасному етапі одним із важливих питань в Україні для дітей із порушенням слуху є жестова мова. У багатьох країнах вона визнана державною національною мовою для осіб з вадами слуху нарівні зі словесною. В Україні «широке використання мови жестів не виключає завдань щодо формування у дітей з вадами слуху словесної мови, а, навпаки, збільшує її значення» [2]. У спеціальній загальноосвітній школі з вадами фізичного або розумового розвитку для дітей з порушеннями слуху основою організації навчально-виховного процесу було орієнтоване навчання на їх потреби. Тому, у досліджуваній період було розв'язано низку важливих організаційних питань: **внесено** зміни до Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребували корекції фізичного та (або) розумового розвитку (початкова школа); Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (II ступінь) (2008); **удосконалено** навчальні програми з української жестової мови для шкіл глухих та слабочуючих дітей; **введено** «Українську жестову мову» й «Розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови» до Типових навчальних планів початкової школи для глухих дітей з навчанням українською мовою навчання (2009/2010) як обов'язкові навчальні предмети (Наказ МОН України (№ 852 від 11.09.2009)) [3, с. 1]. Зазначимо й те, що в Україні 23 вересня святкується міжнародний день жестової мови і 29 вересня міжнародний день глухих. Крім того, цього року з 23 по 29 вересня проходив міжнародний тиждень глухих «право на жестову мову для всіх». Таким чином, «спільнота глухих докладає максимум зусиль, щоб привернути належну увагу міжнародним правозахисникам інстанцій і світової громадськості».

ті до вирішення проблем осіб з інвалідністю зі слуху та захисту їхніх прав» тощо [4].

Отже, здійснюючи завдання всебічного розвитку особистості кожного учня, система освіти зі спеціальної педагогіки, загальноосвітня школа, різні громадські організації з культурних програм для дітей з особливими потребами (УТОГ, УТОС) намагалися дати знання дітям з порушеннями слуху не лише на рівні предмету «Української жестової мови», а й на міжнародному рівні. Визначено, що в Україні забезпечувалося право осіб з особливими потребами на задоволення освітніх потреб. Спеціальні заклади формувалися відповідно до освітніх запитів дітей з вадами у фізичному або розумовому розвитку.

Література

1. Досвід втілення положень про освіту для дітей з особливими потребами в країнах Центральної Європи: [результати до досліджень Івонни Чані]. К.: Міжнародний фонд «Відродження», 2006. 43 с.
2. Засенко В. В. Навчання глухих в теперішній час. Сучасна система освіти для осіб з вадами слуху: стан, проблеми, перспективи. Перша Всеукраїнська конференція з питань навчання глухих в Україні, 09–10.VI.2000. Електронний ресурс]. Доступно: <http://onp-ua.narod.ru/news/2012-04-12-222>. Дата звернення: Жовтень 7, 2019.
3. Наказ МОН № 852 від 11.09.09 р. Про введення навчального предмету «Українська жестова мова» та внесення змін до Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. [Електронний ресурс]. Доступно: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4826/. Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
4. Право на жестову мову для всіх! — гасло цьогорічного Міжнародного тижня. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://fakti.ks.ua/svezhie-novosti/25225-pravo-na-zhestovu-movu-dlya-vsh-gaslo-cogorchnogo-mzhnarodnogo-tizhnya-gluhih.html>. Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
5. Про затвердження «Положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу, клас) України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку» (1993). [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-93?lang=en>. Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
6. Про затвердження Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (2008). [Електронний ресурс]. Доступно:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-08>. Дата звернення: Вересень 30, 2019.

7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо поліпшення доступу до інформації осіб з вадами слуху шляхом субтитрування і сурдоперекладу» від 25 лютого 2009 р. № 209-V, 2009 / [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2009-%D1%80>. Дата звернення: Жовтень 9, 2019.

Волковський Володимир Павлович

кандидат філософських наук,

науковий співробітник

Інституту філософії імені Г.С. Сковороди

НАН України

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІША, МИХАЙЛО ДРАГОМАНОВ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ХІХ СТОЛІТТЯ

Інтерес до ідей Пантелеймона Куліша, окрім нагоди його 200-річчя, має суто практичну актуальність – саме у його постаті оприявнюються проблеми викладання мови, літератури та філософії у школі, наративи, в рамках яких відбувається це викладання. В період активних політичних дискусій в українському суспільстві, звернення до політично-філософських дискусій ХІХ століття критично необхідне для виходу за межі ідеологічних інструменталізацій українського минулого, подолання усталених ідеологічних та історично-комеморативних поділів (зокрема, з приводу УПА і СРСР), і проблематизації тих фундаментальних питань, які були поставлені на початку української модерності. Роль П. Куліша дуже велика – як у творенні модерної української мови і філософської термінології (він активно працював із перекладами та мовними засобами, відкриваючи в українській мові джерело значущих неперекладностей), так і у формуванні політичних дискусій. Саме тому з метою аналізу доробку П. Куліша у царині політично-філософській думці звернемось до інтелектуального контексту його доби в Україні, в рамках чого проведемо порівнян-